

Фактори, що детермінують управлінські практики модернізації соціальної інфраструктури муніципальних утворень

О. В. Серьогіна-Берестовська

Харківський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, м. Харків, Україна
Corresponding author. E-mail: mbubliy@gmail.com

Paper received 24.11.18; Accepted for publication 28.11.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-HS2018-185VI31-08>

Анотація. У статті розглянуто основні фактори, що детермінують управлінські практики модернізації соціальної інфраструктури муніципальних утворень. З'ясовано, що суттєво впливає на них вся сукупність факторів: природно-територіальних, економічних, політичних, соціальних, культурно-духовних. Тип муніципального утворення, його територіальна приналежність, тип поселення за параметрами чисельності населення є домінуючими факторами розвитку соціальної інфраструктури.

Ключові слова: управлінські практики, інфраструктура, соціальна інфраструктура, управління соціальною інфраструктурою муніципальних утворень, об'єкти соціальної інфраструктури, модернізація соціальної інфраструктури.

Вступ. Соціальна інфраструктура забезпечує задоволення життєво важливих потреб населення, охоплюючи весь простір життєдіяльності, починаючи від умов праці, побуту і закінчуючи можливостями організації дозвілля, отримання освіти, медичних послуг, прилучення до культурних цінностей. Саме соціальна інфраструктура є одним з домінуючих чинників підвищення якості життя населення, реалізації потенційних можливостей особистості.

Сучасний стан соціальної інфраструктури муніципальних утворень України характеризується низкою проблем і не в повній мірі відповідає потребам населення. Особливо в складній ситуації опинилися жителі, малих міських і сільських поселень. При цьому саме розвиток соціальної інфраструктури сприяє подоланню територіальних диспропорцій, зниження рівня поляризації в умовах організації життєвого простору для населення різних муніципальних утворень. Реалізація даної функції в сучасних умовах має величезне значення, забезпечуючи поліцентричну модель територіального розвитку, подолання міжрегіональних протиріч, деструктивної асиметрії в розвитку муніципальних утворень, соціальної нерівності в умовах життєдіяльності населення.

Короткий огляд публікацій. Проблеми управління розвитком соціальної інфраструктури муніципальних утворень України досліджуються в роботах як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Вагомий внесок у дослідження особливостей впливу держави на соціально-економічні відносини зробили такі вчені П. Бєленький [4], О. Васильєв [1], К. Гелбрейт [2], Р. Дяків [3], С. Кириченко [7], Л. Ковальська [9], В. Красовський [8], С. Ішук [7], Т. Кулініч [7], В. Крупін [7], О. Салівончик [9], С. Ткач [7] та ін. Ідеї та положення, викладені у працях даних авторів, послужили основою для подальшого розвитку соціальної інфраструктури. Однак, незважаючи на численні дослідження вони мають загальнонауковий сенс і характеризуються більш описовим характером.

Мета даної статті є дослідження основних факторів, що детермінують управлінські практики модернізації соціальної інфраструктури муніципальних утворень, а також обґрунтування пропозицій з удосконалення даного процесу.

Матеріали і методи. Об'єктом дослідження є муніципальні утворення, що належність до міського або сільського поселення та визначення сукупності факторів, які впливають на управлінські практики модернізації соціальної інфраструктури.

Результати та їх обговорення. Під факторами (від лат. factor - робить - виробляє) ми розуміємо умови, що

визначають характер, специфіку, параметри діяльності суб'єкта управління в цілях модернізації соціальної інфраструктури [1, с. 67]. Управлінські практики складаються під впливом безлічі факторів, що знаходяться у взаємному зв'язку і обумовленості. В основу класифікації факторів покладено їх угруповання за основними сферами: економічною, соціальною, політичною та культурно-духовною. При цьому в якості основоположних факторів розвитку соціальної інфраструктури розглянуті природно-територіальні фактори.

Природно-територіальні фактори – це тип і розмір поселення, кліматичні, екологічні умови, природно-ресурсний потенціал території. Природно-територіальні умови розміщення об'єктів соціальної інфраструктури мають переважне значення. Дані фактори визначають специфіку функціонування галузей інфраструктури [2, с. 37].

Не менш значущим фактором розвитку інфраструктури є тип і розмір муніципального утворення. Належність до міського або сільського поселення, багато в чому, визначає пріоритетність тих чи інших напрямків діяльності органів влади з розвитку соціальної інфраструктури. Характерними особливостями сільського поселення, що визначають специфіку його соціальної інфраструктури, є, як правило, наступні: розосередженість розселення, переважання малоповерхової забудови, відсутність централізованих систем інженерних комунікацій, низький рівень транзакційних витрат при здійсненні різного роду операцій, укладення договорів, які визначаються специфікою досить близького міжособистісного спілкування [3, с. 82], відсутність стабільного рівня попиту на платні послуги споживчого ринку, соціокультурного комплексу інфраструктури. Дрібнодисперсний характер розселення визначає і високу ступінь розпорошеності об'єктів соціальної інфраструктури, значні транспортні витрати населення.

Не менш значущим фактором виступає розмір поселення. З одного боку, у великих міських поселеннях пред'являються особливі вимоги до діяльності органів влади в цілях забезпечення ефективного функціонування об'єктів соціальної інфраструктури. Саме у великих містах організація благоустрою, транспортного, комунального обслуговування населення пов'язана з високим рівнем складності. З іншого боку, великі міста, будучи осередками робочої сили, мають більш стабільну фінансову базу розвитку соціальної інфраструктури. Статистичні дані свідчать про серйозні передумови мобільності кадрів і капіталу у великі поселення. Більш висока чисельність населення виступає фактором ефективного роз-

витку соціальної інфраструктури, оскільки створює об'єктивні передумови сталого попиту на відповідні послуги, дозволяє формувати податкову базу місцевих бюджетів.

Деструктивна асиметрія в рівні життя населення, визначається місцем проживання, ініціює процеси урбанізації, кількість міст з населенням понад 1 млн. осіб збільшується при скороченні чисельності сільських жителів. Порушення стабільного функціонування поселень з відносно малою кількістю жителів потребує детального аналізу рівня розвитку соціальної інфраструктури в них, розробки моделей підвищення якості послуг, що сприяють формуванню сприятливого соціального середовища і запобігання негативних демографічних тенденцій.

До політичних факторів належать нормативно-правові акти, що визначають параметри діяльності органів влади з метою розвитку соціальної інфраструктури, напрями державної, регіональної політики, рівень громадянської активності населення, громадських організацій.

Політична сфера невіддільна від права, норми якого задають параметри та вектор державної політики, регламентуючи взаємодію основних суб'єктів модернізації соціальної інфраструктури [4, с. 28]. Більше того, правові норми бюджетного законодавства визначають характеристики фінансово-економічної бази розвитку соціальної інфраструктури муніципальних утворень. Правова система являє собою інтегральний фактор, включаючи в себе не тільки законодавчі акти, що регламентують діяльність органів влади щодо розвитку соціальної інфраструктури, але і в цілому сукупність правових інститутів, які опосередковано впливають на досліджувані процеси, забезпечуючи соціальну, політичну стабільність і національну безпеку.

Дослідження нормативно-правових документів дозволяє зробити висновок, що органи місцевого самоврядування мають повноваження і найбільшими можливостями, що дозволяють забезпечувати розвиток соціальної інфраструктури. Найважливіші питання життєзабезпечення населення відносяться до компетенції місцевих органів влади, територіальна локалізація об'єктів соціальної інфраструктури визначає високий рівень кореляції рівня її розвитку з ефективністю діяльності органів місцевого самоврядування. Проте на сьогодні існує ряд проблем, що обмежують потенційні можливості місцевого самоврядування у сфері розвитку соціальної інфраструктури. Перш за все, це недостатнє фінансове забезпечення місцевого самоврядування.

Аналіз поставлених проблем виявляє достатні складності розмежувань економічних і політичних факторів, що впливають на управлінські практики розвитку соціальної інфраструктури. Специфіка бюджетного законодавства закладає певні обмежувальні рамки для органів місцевого самоврядування, формуючи їх управлінську практику відповідно до наявних матеріально-фінансових можливостей. Розглянуті нами аспекти централізації бюджетної політики визначають риси патерналістської моделі місцевого самоврядування, високий ступінь залежності від державних дотацій. Висока капіталомісткість об'єктів соціальної інфраструктури, недостатній рівень фінансово-економічної бази у основного суб'єкта управління (місцевих органів влади) ініціює високу ступінь залежності ефективності управлінських практик від факторів державної політики.

Ефективність діяльності органів місцевого самоврядування з метою розвитку соціальної інфраструктури визначається, в першу чергу, таким фактором, як їх

відносна автономія від вищих органів влади при формуванні конструктивної практики їх взаємодії [5, с. 42]. При цьому автономія не може бути реалізована без фінансового забезпечення їх діяльності, відсутність якого орієнтує органи місцевого самоврядування, в першу чергу, на вибудовування відносин з регіональною владою з метою отримання міжбюджетних трансфертів. Розширення спектру владних повноважень місцевого самоврядування, фінансова самостійність дозволить місцевим органам влади розширити межі взаємодії з бізнес-співтовариством з метою залучення приватного капіталу у розвиток соціальної інфраструктури, що є особливо актуальним в умовах обмеженості державного фінансування та низького рівня доходності місцевих бюджетів.

Комерціалізація соціальної інфраструктури, орієнтація на самофінансування і самоокупність, детермінує пріоритетність критерію платоспроможності у визначенні рівня доступності медичних, освітніх, культурних послуг для громадян, що об'єктивно формує дисбаланси у розвитку соціальної інфраструктури.

Громадянська активність населення є найважливішим фактором, що визначає ефективність управлінських практик модернізації соціальної інфраструктури. Значимість громадянської активності населення експлікується з її функціональних можливостей. Серед яких особливе значення мають: визначення пріоритетів модернізації соціальної інфраструктури, оцінка релевантності основних напрямів діяльності місцевих органів влади потребам і очікуванням різних соціальних груп муніципального утворення, безпосередню участь в організації діяльності по вирішенню проблем житлово-комунального господарства, правопорядку, забезпечення громадського контролю. Система громадського контролю за функціонуванням об'єктів соціальної інфраструктури є передумовою підвищення якості послуг інфраструктурного комплексу. Становлення і розвиток демократичних засад держави, закріплених у Конституції України, передбачає забезпечення надійного громадського контролю над владою. Формальність декларованих форм громадського контролю і фактична відсутність взаємодії з питань розвитку соціальної інфраструктури між громадськістю та органами управління дозволяє державним структурам зберігати закритість управління і працювати в основному на підтримання функціонування вже існуючої системи, а не на її розвиток.

Економічні фактори – це загальні економічні умови, що визначають ресурсне забезпечення управлінських практик з розвитку соціальної інфраструктури. Їх роль розглянута в роботі О. Макарова. Соціальна інфраструктура, на думку автора, «виникає і стає самостійною ланкою народного господарства лише при досягненні певного (високого) рівня розвитку виробничих сил суспільства. Економічні ресурси держави, ефективність виробництва, продуктивність праці визначають межі економічних можливостей розвитку соціальної інфраструктури [6, с. 51]. В сучасних умовах соціально-технічного прогресу, стимулюючого, в тому числі, підвищення рівня вимог до експлуатаційних характеристик об'єктів соціальної інфраструктури, і, пов'язану з цим їх високу капіталоемність, взаємозв'язок між рівнем розвитку соціальної інфраструктури та економічною стабільністю території є очевидною.

Норми бюджетного законодавства визначили істотні обмеження управлінської діяльності місцевих органів влади щодо розвитку соціальної інфраструктури.

Фінансова незабезпеченість місцевих бюджетів, їх дотаційність, детермінована існуючими правовими нормами бюджетного законодавства, ініціює посилення впливу регіональних економічних чинників на характер управлінських практик місцевих органів влади. В умовах бюджетної централізації рівень регіональної підтримки стає одним з домінуючих чинників модернізації соціальної інфраструктури муніципального утворення.

Економічний та інфраструктурний розвиток регіону є взаємообумовленими факторами. Високий рівень економічного розвитку, сприятливий інвестиційний, підприємницький клімат, позитивна динаміка міграційного приросту трудових ресурсів у регіон визначає сталий розвиток соціальної інфраструктури через залучення інвестицій, підвищення рівня життя населення, і, відповідно, збільшення попиту на її послуги. У свою чергу, концентрація об'єктів інфраструктури на території є додатковим джерелом економічного зростання. Подібний взаємообумовлений, циклічний процес тільки підсилює процеси регіональної диференціації. Таким чином, вже склалася і посилюється неоднорідність економічного простору, що актуалізує розробку моделей модернізації соціальної інфраструктури. Тільки стимулюючи розвиток інженерної, транспортної інфраструктури, що є фактором зниження трансформаційних витрат при виробництві товарів і послуг, можна подолати структурні деформації регіонального розвитку, підвищити конкурентоспроможність окремих територій.

Протиріччя і дисбаланси територіального розвитку обумовлені як об'єктивними причинами, такими як нерівномірне розміщення природних ресурсів, так і суб'єктивними, характеризуються низьким рівнем ефективності існуючої регіональної політики. Пряма підтримка територій, здійснювана на основі перерозподілу бюджетних ресурсів, не дає очікуваних результатів [7, с. 42].

Спеціалізація муніципальної економіки також, багато в чому, визначає специфіку інфраструктурного комплексу. Спеціалізація визначає структуру зайнятості в муніципальному освіті, затребуваність послуг об'єктів соціальної інфраструктури, а також профіль виробничої діяльності містоутворюючих підприємств.

Рівень розвитку підприємництва також відноситься до економічних факторів, що визначає потенційні ресурси розвитку соціальної інфраструктури. Не викликає сумнівів ініціює роль підприємництва в насиченні товарного ринку, зростанні кількості та якості послуг в соціокультурному, житлово-комунальному, транспортному комплексі. Між рівнем розвитку підприємництва в муніципальному утворенні та ефективністю функціонування соціальної інфраструктури існує безпосередня залежність. Крім того, існують і латентні функції підприємництва, що забезпечують розвиток соціальної інфраструктури. До них віднесемо такі. Створення нових робочих місць, в тому числі для таких маломобільних груп, як пенсіонери, інваліди, багатодітні матері, які можуть бути залучені в якості надомних працівників, підвищення рівня добробуту населення, збільшення частки середнього класу - дані фактори формують новий рівень потреб та інтересів, забезпечуючи розвиток соціальної інфраструктури муніципальних утворень.

Соціальні фактори характеризують рівень і якість життя населення, що в сукупності визначає потреби соціальних груп у розвитку соціальної інфраструктури. Соціальні фактори є відображенням сформованих економічних і політичних тенденцій.

Територіальна диференціація, виражена в таких економічних показниках, як розміри інвестицій, фінансова забезпеченість регіонів, ініціює високу ступінь поляризації в рівні і якості життя населення, визначається не тільки розмірами доходів, але і територіальною приналежністю [8, с. 27].

В сучасних умовах низький рівень життя переважної більшості сільського населення ініціює відсутність попиту на послуги об'єктів соціальної інфраструктури, багато в чому визначаючи її якісні і кількісні характеристики. Рівень заробітної плати у сільських поселеннях визначає і кадровий потенціал об'єктів соціальної інфраструктури, який характеризується більш низьким професійно-кваліфікаційним рівнем, відтоком кваліфікованих кадрів у великі міста, які надають більш широкі можливості самореалізації. Серйозну загрозу це представляє, в першу чергу, для об'єктів освіти і культури. Сільські поселення і малі міста, багато в чому, виявилися ізоморфними за рівнем доходів населення, можливостям формування місцевих бюджетів поселень, і, відповідно, кількісним і якісним параметрам соціальної інфраструктури. Бідність зосереджена сьогодні переважно в сільських поселеннях і малих містах. Розподіл малозабезпеченого населення за групами територіальної локалізації підтверджує цей висновок.

Фактори культурно-духовної сфери включають в себе історичні, культурні традиції і ресурси, характерні для населення цінності, установки, особливості менталітету. Управлінські практики модернізації соціальної інфраструктури повинні, з одного боку, визначатися культурно-духовними запитами населення, а, з іншого боку, формувати їх, удосконалювати відповідно до пріоритетних цілей єдиної національної ідеології.

Освітні, культурні потреби жителів є основою формування релевантної даним запитам соціальної інфраструктури. Крім того, ціннісні орієнтації, моральні норми опосередковано впливають на розвиток соціальної інфраструктури. Такі цінності, як повага прав власності, чесність при укладанні угод, дотримання контрактів та прав споживачів визначають потенційні можливості залучення інвестицій з метою розвитку соціальної інфраструктури, а також якісні параметри надаваних послуг. Активна громадянська позиція сприяє становленню системи громадського контролю за розвитком соціальної інфраструктури муніципального утворення [9, с. 75].

Культурно-історична спадщина поселення, традиції є основою, що формує, перш за все, ринок туристичних послуг території, а значить і розвиток відповідної соціальної інфраструктури. Збереження історичного вигляду території, охорона та відновлення пам'яток культури, архітектурних комплексів, увагу до національних особливостей, традицій і звичаїв сприяє формуванню туристичної привабливості території. Все це є найважливішим напрямком діяльності, що сприяє розвитку муніципального утворення. Промоція муніципального утворення як привабливої туристичної території дозволить не тільки нарощувати дохідну частину місцевих бюджетів за рахунок додаткових податкових надходжень, але і стане фактором розвитку відповідної соціальної інфраструктури. Формування і/або просування культурних об'єктів території, що володіють туристичною привабливістю, знижує підприємницькі ризики, пов'язані з розміщенням об'єктом соціальної інфраструктури внаслідок забезпечення підвищеного попиту на їх послуги. Залучення суспільного інтересу до соціокультурних об'єктів муні-

ципального утворення формує інвестиційну привабливість території, ініціюючи розвиток соціальної інфраструктури (дорожнє господарство, транспортний комплекс, побутове обслуговування населення, громадське харчування та багато іншого). Підвищення рівня туристичної привабливості території, її престижу можливе на основі залучення інтересу до існуючих культурно-історичних пам'яток, унікальних природних ресурсів.

Особливо актуальним є створення умов для розвитку сільськогосподарського, культурно-пізнавального туризму, пошук унікальних ідей для формування туристичної привабливості малих міст, сільських поселень. Популяризація народних художніх промислів, відтворення історичного вигляду поселень є одними з напрямків формування туристичного іміджу муніципального утворення, що є чинником розвитку соціальної інфраструктури.

Висновки. На управлінські практики модернізації соціальної інфраструктури суттєво впливає вся сукупність факторів: природно-територіальних, економічних, політичних, соціальних, культурно-духовних. Тип муніципального утворення, його територіальна приналежність, тип поселення за параметрами чисельності населення є домінуючими факторами розвитку соціальної інфраструктури. Сільські поселення і малі міста, багато

в чому, виявилися ізоморфними за рівнем доходів населення, можливостям формування місцевих бюджетів поселень, і, відповідно, кількісним і якісним параметрам соціальної інфраструктури.

Місцеве самоврядування, згідно з відповідним правовим нормам, виділення конкретних питань місцевого значення, а також внаслідок його максимальної наближеності до населення, володіє найбільшими функціональними можливостями у сфері розвитку соціальної інфраструктури. Таким чином, органи місцевого самоврядування є основним суб'єктом модернізації соціальної інфраструктури. До інших суб'єктів модернізації соціальної інфраструктури відносяться державні органи влади, приватний бізнес, населення муніципального утворення. Аналіз факторів, що детермінують управлінські практики модернізації соціальної інфраструктури, дозволяє зробити висновок, що сучасний стан інституту місцевого самоврядування – закономірний наслідок трансформації суспільства, відображення існуючих протиріч між інституційною сутністю місцевого самоврядування, як самостійного суб'єкта управління і об'єктивними чинниками політичного, економічного характеру, що обмежують його автономію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бавико О.Є. Регіональний менеджмент в умовах постіндустріальної трансформації територій // Економіка та держава. – 2015. – №7. – С. 10–13.
2. Інфраструктурне забезпечення конкурентної економіки регіонів (методологія і механізми) / під ред. П.Ю. Беленького. – Львів: НАНУ Ін-т рег. дослідж., 2002. – 308 с.
3. Інфраструктурний комплекс Західного регіону України: оцінка стану і напрями розвитку : монограф. / [С.О. Ішук, Т.В. Кулініч, В.Є. Крупін, С.М. Ткач]; НАН України. Ін-т регіональних досліджень; [наук. ред. С.О. Ішук]. – Львів : [б. в.], 2010. – 242 с.
4. Ковальська Л.Л. Соціальна інфраструктура регіону: механізми формування та розвитку : монографія / Л.Л. Ковальська, О.М. Салівончик; Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Луцький національний технічний університет. Луцьк : Ж.В. Гадяк, 2012. – 226 с.
5. Кириченко С. О. Підходи до ви значення сутності поняття «соціальна інфраструктура» та її функціональне призначення / С.О. Кириченко // Проблеми системного підходу в економіці. – № 1(55). – 2016. – С. 56–60.
6. Макарова О.В. Соціальна політика в Україні: монограф. – К.: ІДСД ім. М.В. Птухи НАН України, 2015. – 244 с.
7. Мельничук Д.П. Людський капітал: пріоритети модернізації суспільства у контексті поліпшення якості життя населення : монограф./Д. П. Мельничук.–Житомир: Полісся, 2015.–564с.
8. Ткач А. А. Інституціональні основи ринкової інфраструктури: монограф. / А.А. Ткач. – К. : НАНУ Об'єднаний ін.-т економіки, 2005. – 295 с.
9. Трансформація соціальної інфраструктури в контексті забезпечення гуманітарного розвитку : кол. моногр. / В. М. Новіков, Н.М. Деева, І. С. Каленюк та ін. ; за наук. ред. В. М. Новікова, З.С. Сіройча. – Вінниця : ПП Балюк І.Б., 2015.–384с.

REFERENCES

1. Bavyko O.Ie. (2015), «Regional management in the conditions of post-industrial transformation of territories», *Ekonomika ta derzhava*. vol. 7(55), pp. 10–13.
2. Byelyen'kogo, P.Yu. (2002), *Infrastrukturne zabezpechennya konkurentnoyi ekonomiky` regioniv (metodologiya i mexanizmy`)* [Infrastructure support of competitive economy of regions (methodology and mechanisms)], NANU In-t reg. doslidzh. Publ. – L'viv, Ukraine.
3. Ishhuk, S.O. Kulnich, T.V. Krupin, V.Ye. Tkach, S.M. (2010), *Infrastrukturny`j kompleks Zaxidnogo regionu Ukrayiny` : ocinka stanu i napryamy` rozvy`tku* [Infrastructure complex of the Western region of Ukraine: assessment of the state and direction of development], NAN Ukrayiny`. In-t regional'ny`x doslidzhen` publ., L'viv, Ukraine.
4. Koval's'ka, L.L. (2012), *Sotsial'na infrastruktura regionu: mexanizmy` formuvannya ta rozvy`tku* [Social infrastructure of the region: mechanisms of formation and development], Zh.V. Gadyak publ., Lucz'k, Ukraine.
5. Ky`ry`chenko, C. O. (2016), «Approaches to definition of essence of concept "social infrastructure" and its functionality», *Problemy` sy`sternogo pidxodu v ekonomici*, vol. 1(55), pp. 56–60.
6. Makarova O.V. (2016), Social policy in Ukraine [Sotsialna polityka v Ukraini]. IDSD im. M.V. Ptukhy NAN Ukrainy, publ., Kyiv, Ukraine.
7. Mel'ny`chuk, D. P. (2015). Lyuds'ky`j kapital: priory`tety` modernizaciyi suspil'stva u konteksti polipshennya yakosti zhy`ttya naselenn [Human capital: priorities for the modernization of society in the context of improving the quality of life]. Zhy`tomy`r: Polissya [in Ukrainian].
8. Tkach, A. A. (2005), *Insty`tucional'ni osnovy` ry`nkovoyi infrastruktury`* [The Institutional framework of the market infrastructure], NANU Ob'yednany`j in.-t ekonomiky` publ., Kyiv, Ukraine.
9. Novikov, B.M. Dyeyeva, N.M. Kalenyuk, I.S. (2015), *Transformaciya sotsial'noyi infrastruktury` v konteksti zabezpechennya humanitarnogo rozvy`tk*, [Transformation of social infrastructure in the context of humanitarian development], PP Balyuk I. B. publ., Vinny`cya, Ukraine.

Factors determining management practices of modernization of social infrastructure of municipalities

O. V. Serohina-Berestovska

Abstract. The article deals with the main factors determining the management practices of modernization of social infrastructure of municipalities. It is found that the whole set of factors significantly affects them: natural-territorial, economic, political, social, cultural and spiritual. The type of municipality, its territorial affiliation, the type of settlement in terms of population size are the dominant factors in the development of social infrastructure.

Keywords: management practices, infrastructure, social infrastructure, management of social infrastructure of municipalities, objects of social infrastructure, modernization of social infrastructure.